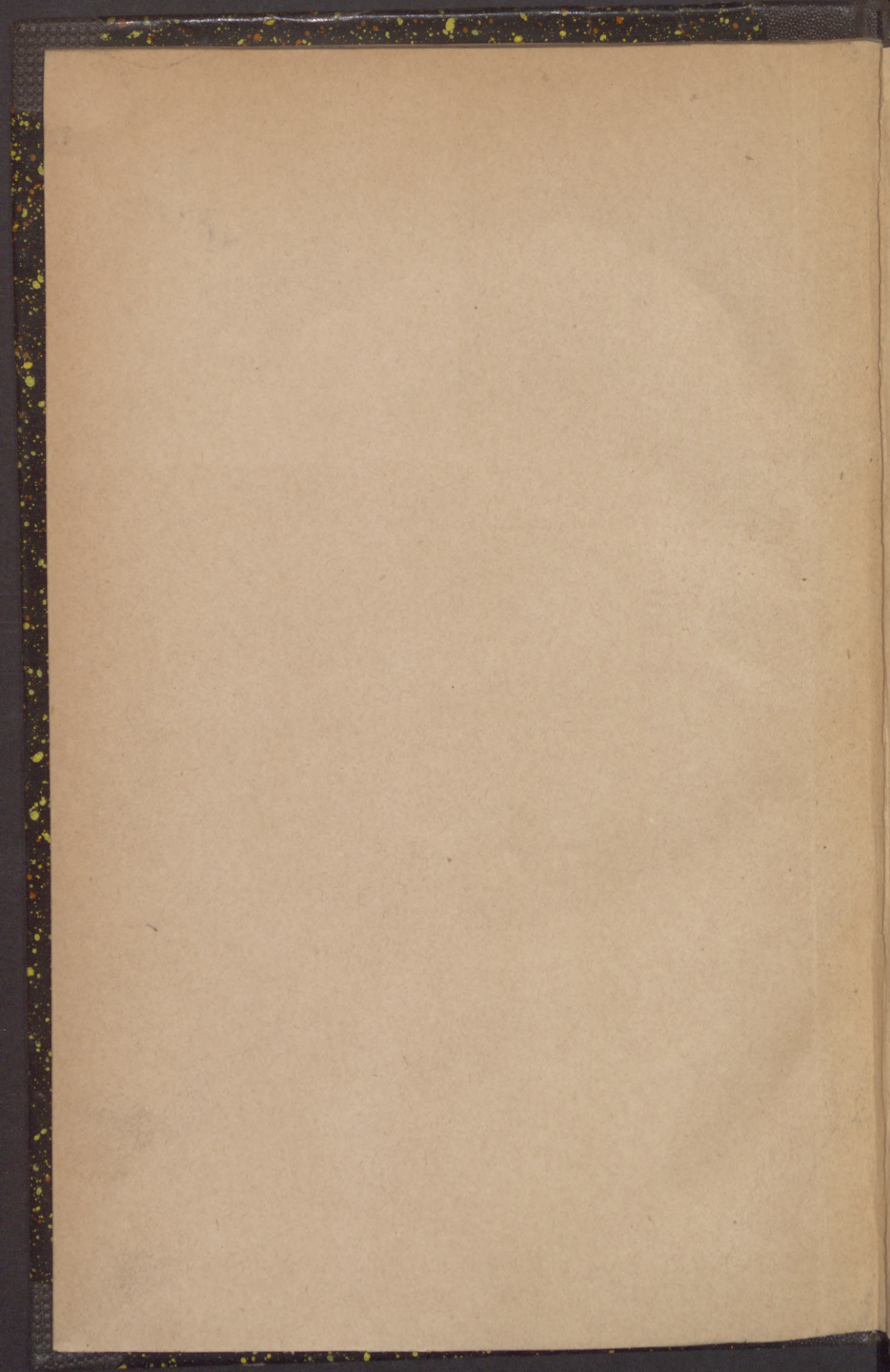

KAUFMANN
DÁVID
KÖNYVTÁRA

B. 26.

אגרת הויכוח

בביאור ההסכמה אשר בין התורה והחכמה.
לר' שם טוב בר' יוסף אבן פלקירה ז"ל.

Dialog

zwischen

einem Orthodoxen und einem Philosophen

von

Schem-Tob b. Josef Palquera.

Nach den Editionen von Constantinopel und Prag heraus-
gegeben von

Dr. Ad. Jellinek.

Wien, 1875.

Brüder Winter (vormals Herzfeld & Bauer).

דברי המוציא לאור

החכם הנכבד ר' שם טוב בר' יוסף אבן פלקירה כנר קרא בשמותם את הספרים אשר חבר בכחרותו בריש ספר המבקש צד י"ב אשר החל לכתוב בחדש מרחשון שנת ה' אלפים כ"ד ליצירה ויחצו אז ימיו ועברו שנותיו נקודת השבעים וקרבה שנת הארבעים משנות חייו, ואלו הם דבריו שם: "חברתי הלכות חולין והנהגת הכריאות, והנהגת הנפש אשר ללב רפאות ותועלת לאברים במאמרים שקולים, ואגרת המוסר המבארת יושר הפעלים, וצרי היגון המשמח אנלים, ומגלת הזכרון וזכרתי בה העתים שעברו עלינו, כי לעת יום ביום גדודי התלאות יבואו אלינו, ואגרת הויכוח בכיאר ההסכמה אשר בין התורה(1) והחכמה, וראשית חכמה וספר המעלות, וזכרתי בהם תכלית חכמה והתועלות, ומעלת בני אדם הגדולות, וזה השיגה יר דעתי בילדותי, ואלה ילדו מחשבותי בכחרותי". אחרי כלות ימי הכחרות חבר ס' הנפש הנדפס בלכוב תקצ"הועם פירוש מאת ר' ישראל חיים קליין בוורשא תרכ"ד ומוזכר שם בהקדמתו שחבר ספר בדעות הפילוסופים(2), ולעת זקנתו כתב ספר מורה המורה(3) על מורה הנבוכים ומביא שם שמות ספרים אחרים אשר הוליד ברוחו כמו פירוש לתורה ולשאר ספרי קודש(צד ו'), ספר הדרש על מדרשי חז"ל(צד ק"ד), אגרת החלום על עניין החלומות(צד קל"א), פירוש משלי(צד קמ"ה), וחבר גם ספר שלמות המעשים המונה בעקד כ"י פריש קובץ 700 והעתיק מעברית לערבית לקומים מספר מקור חיים לרשב"ג אשר יצאו לאור ע"י החכם ר' שלמה מונק ז"ל, וכתב מכתב ההתנצלות בעד ס' המורה הנדפס בסוף ס' מנחת קנאות.

- (1) כנר קדם ל' ע"ס ע"ז הפילוסוף הגדול אצן רשד צם' הגדל הנאמר כמה שבין הסוכה והסכמה מן הדבוקה, הנמלא כ"י צין ספרי אולרות חיים קובץ 176 ובעיר לייזן קובץ 15. עיין דברי החכם מש"ש כ"י ברשימה כ"י לייזן 77 מ"צ.
- (2) מורנו ורבונו החכם ריע"ל לונץ כ"י נועם להאמין ספ' דעות הפילוסופים הנמלא כ"י בלייזן קובץ 20 ובעקד ספרי די רוקי קובץ 164 הוא נעשה ידו ר' שם ע"ז אעפ"י שמיוחס שט לר' שמואל אצן חצון, עיין המוזכר למש"ש שנה ע' ז' 135. ואם רשאי לדון עם חכם אין כעוהו ולהוכיח כהלמיד לפני רבו אני אומר שבס' הנ"ל יש פירוש נלה חסיד נחגבל לחסיד המדבר באגדה הויכות. ח"ל קפל דעות הפילוסופים: ועל זה העניין מורה שם פילוסוף אללס ועל זה מורה שם חסיד בלשוננו והוא מי שקנה המעלות הילכיות והשכליות ונפני שחקר עם הארץ המעלות השכליות אע"פ שקנה הילכיות אמרו ח"ל לא ע"ה חסיד, עיין ברשימה כ"י לייזן ז' 63.
- (3) צקוף הקדמה ס' מורה המורה אומר: וכונתי היחה בחבורי להיותו לי כספר זכרון לזמן הזקנה.

והאגרת הזאת אשר אנכי נותן היום לפני הקוראים והקונים יקרה היא במציאות אע"פ שיצאה לאור ב' פעמים בקוסטנטינא מחוברת עם אגרת אל תהי כאבותיך (4), ובפראג שנת ש"ע לפ"ק, ונפקד מושבה ברשימת אוצרות חיים וברשימת אהל יששכר, וכמה שנים יגעתי ולא יכלתי לקנותה ולהביאה אל חדר מורי הלא הם ספרי, ואחרי מות הרב רמשי"ג ז"ל בפאדואה היתה לי למקנה מתוך ספריו האגרת הזאת דפוס פראג חסרים בה כמה דפים אשר מלא במכתב ידו היקרה, וידידי חכם ונדיב לב שזח"ה נ"י בעיר ביעליץ השאיל לי במובו אגרת הויכוח דפוס קוסטנטינא (5), והנה תמהתי על המראה כי לא ראי זאת כראי זאת, כי ישנו ספר אחד ומפורד במליצותיו ובסגנון לשונו כמעט בכל דף ודף! ויעצתי בנפשי להדפיס הנוסחא של דפוס פראג ולהושיב במסגרות [] לשון דפוס קוסט' בשם נ"א כלומר נוסחא אחרת, ואני אומר כי כמעט כל כתבי יד של אגרת הויכוח נפרדים הם בלשונם ובמאמריהם כי כ"י פריש יש לו ג"כ נוסחאות אחרות כמו שתראה מתוך ההעתקות בסוף ההערה האחרונה אשר העתיק לי הבחור הבלשן דוקטור משה גרינוואלד ג", וראה כעין זה מצאתי לא לכד בספר הזה הנאמר על דרך השיר והמליצה כ"א ג"כ בספרי הלכה כמו שו"ת הר"ן הנדפסות ברומי ומיץ בקוסטנ' ובקרימונה ומשונות אלו מאלו וכמו ס' סמ"ק הנדפס ראשונה בלי זכר מקום וזמן ושנית בקרימונה ושתי הוצאות האלה משונות הן ג"כ ביתר וחסר כמעט בכל דף ודף והמגיה בקרימונה הודיע בסוף הספר שהיו לו שבע נוסחאות מתחלפות מוגהות ומדוייקות.

ועתה אתה קורא נעים פרוונקא תהיה לקרות האגרת היקרה הזאת ותחבר התורה המהורה עם החכמה התמימה כי אהיות הנה חוברות אשה אל אחותה כיריעות משכן ה'.

כתבתי פה ווינא יום ב' לסדר אלה פקודי המשכן תרל"ה לפ"ק.

אחרך יעללינעק.

(4) עיין רשימת ספרי חוקקטור להסכם מש"ס עמוד 2117.

(5) אחי הערכה דפוס מלאג עם דפוס סי"ל מלאחי לדלזון נפשי טנליקסמפלאר של הסכם האלנצערשעלס כ"י הכולל ה' עלים חקר ון, "אמתתן" לז' 10 סורה 10 מלמעט עד "מדברייך שהם מאמינים" לז' 17 סורה 1 מלמעלה ולא היה לאל ידי לסעיף איקסמפלאר אחר.

אגרת הויכוח

בביאור ההסכמה אשר בין התורה והחכמה.

אמרתי בתחלת זאת האגרת מאוד [ג"א מצורף] מתקו תוכחות
חכמה אוגרת [מלת אוגרת חסרה בדפוס קוסטנטינא] יקרה [ג"א
יקרו] מפז ומאחלמה, כל דרכיה דרכי נועם ואורחותיה תומה, המה
אוזן לחקור לחפש דעת [ג"א ואורחותיה אורחות תומה, חוקר
המה אוזן ומחפש דעת] לפי שומה, בערוך התורה מלחמה עם
החכמה להוציא לאור תעלומה [ג"א בערוך מלחמת תוכחות
ומוציא לאור תעלומה] אל תחשוב כי בדבר הזה יש בו ח"ו אשמה,
אכן דע כי דברי ריבות אנשי [ג"א מוסיף לבב] שלום המה, והם
דברי חפץ ובנחת נשמעים מאין חימה, ואף שבין התורה והמוזמה
כל עת מלחמה, אל תחשבו כי איבת החכמה על התורה לשומה,
או להיפוך איבת התורה על החכמה לרשתה, החושבים כך עד
נשמה לא השכילו ברמה, כי החכמה אחות לתורה
ותאומה, והמחשב בעומק בשניהם ימצא שזו לזו חומה, ואיש
פקח אשר עין שכלו יפתח בחכמה, יראה כי על דברי יושר ואמת
זו לזו מסכימה, אם תחפוץ לדעת סוד זה קומה, ושמע ממליצות
אלו ההסכמה [ג"א אחר "מאין חימה": פותים (צל פיתים)
חושבים כי בין התורה ומוזמה כל עת מלחמה, חשבו כי איבת החכמה
על פי התורה היא שומה, אמרו כל מוסדותיהם עד נשמה, לא השכילו
כי החכמה אחות לתורה ותאומה, מעמיק מחשבת בשתיים ימצא
כי זו לזו חומה, ואיש פקח את עיני שכלו חלק לו בחכמה, רואה
כי על דברי יושר ואמת זו על זו מסכימה, אם תחפוץ לשמוע
סוד זה קומה ושמע ההסכמה].

יתברך ויתעלה הבורא שדרך הישר לנו גלה, ומישר דרך
אוהביו ויראיו לאורה מאפלה, ומבאר להם סתרי התורה בדרך
סלולה, יתברך הוא ויתרומם ויתנשא על כל ברכה ותהלה.

[ג"א יתברך וגו' גלה. המנחה אוהביו במעגלי האמת ומגלה להם שעריה. המעיר קרוביו לחפש החכמה ומבאר להם סתריו. המוציאם לאור גדול מאפלה. יתרוםם ויתנשא על כל ברכה ותהלה].

אמר שם טוב בר יוסף בן פלקירה: הכונה בזאת האגרת אשר על דרך המשל והמליצה מחוברת, לכאר בה כי העיון בחכמות האמתיות למי שחננו האל ברחמיו בשכל לעיין ולמצוא עמקיהון אינו אסור מצד תורתנו והאמת מעיון שכלו אינו סותר דבר מאמונתנו, ואמר כי נמצא כתוב בספר מספרי הזכרונות [ג"א הנכונים] שהיו אנשים בזמן הזמנים. ומהם היו כתות [ג"א אנשים] שנים. אנשי אמת ויראי שמים, האחד חסיד הוגה יומם ולילה בתורה ועוסק תמיד במקרא ונושא ונותן תמיד בהויות אביו ורבא, ובמי הקושיות העזים נותן נתיבה, ומדקדק במצות קלות והחמורות והולך בדרכים הישרות, והשני פועל ומתעסק בתורה ובחכמה פעמים ומחלק זמנו עת לעשות לה' לקרא האסור והמותי, ועת כספרי חכמים, משתדל לחקור סודות התורה [ג"א התושיה], גם לידע דברי פילוסופים [ג"א ומסתכל בדברי פילוסופיא] ועל כל זאת און וחקר על פי התורה מדותיו, ומאשר במדות החכמים ז"ל ארחותיו, וארכו הימים שהיו רואים זה את זה בעין האיבה, ותמיד ביניהם מצה ומריבה, החסיד היה משמיע באוני המון העם שבעל החכמה, ח"ו כופר בדת ורודף שקר ומרמה, והחכם היה מפרסם להיפוך על בעל התורה, שעקר חסר מן הספר ודעתו קצרה, ולמקצת הימים שם החכם על לבו להתוכח עם החסיד בדברים שלא יהיה חושד בכשרים [ג"א ולהודיעו כי היה חושד כשרים] ולאמת אצלו שהוא הולך בדרך הממוצעת, לחבר התורה באהל החכמה והדעת, ויאמר לו החכם אדוני חסיד לכף חובה אל תדינני, ולמורד ולפושע אל תחשבני, לכה נא ונוכחה לפני כל רואה, נרדפה ונדעת מי מאתנו הולך בדרך הנמוחה, אם דרכך נכונה על דרכך אשוב, ואם דרכי יהיה ישר גם אתה על דרכי תשוב.

השיב החסיד יישר כחך מדבריך [ג"א יישר בעיני זה הדבר] אתה הפילוסוף אחלה פני ה' שיישר דרכינו זה לכד אכסוף.
אמר החכם אשאלך שתודיעני מה מצאת בי ענין של ב ד ח ו ב ה ת ו ד י ע נ י [צ"ל שלכף חובה תדינני] ומכת מורדים ופושעים תחשבני.

השיב החסיד, חלילה לי לתת פגול לפעולתך ואין חשבון

לשלימות מעליך [ג"א ליהם עון לפעליך וחס ושלום לתת חסרון לשלמות מעלליך] ראיתך שלם מכל חסרון, ושאתה מתלמדיו של אהרן ורודף שלום ואוהב שלום אוהב את הכריות ומקרבן לתורה, ומקדק במצוה קלה וחמורה, אבל יש לך דבר אחד מבאיש ריה תומתך ומאבד כל טובותיך וקרוב בעיני שאותו החטא יגרום ח"ו לאבד חלקך מעולם שכולו ארוך, ולשים חלקך בתופת אשר לרשעים ערוך.

אמר החכם, כמה העתרת עלי דבריך, בחסדך תודיעני אותו חטא אם הוא כמאמריך, אתודה עליו אחר שאעזוב אותו, ואחלה פניך שתלמדני כמה תהיה כפרתו, ומה אזכח על זדונו ועל שגגתו, אם איל ואם כבש בן שנתו.

השיב החסיד, אראך הפילוסוף איך תערב עם דברי תורה הנכונים, דברי האפיקורסים והמינים, ותתחזק בדברים החיצונים, ובחבורי הפילוסופים והיונים, ואי זה עון גדול מזה תבקש, ואי זה עון יהיה גדול מלדבר דברי שקר ומכשול ומוקש. הדברים הללו גורמים להדיח את האדם מעל אלהיו ושמים ברית התורה לשקר, ולהטיח דברים כלפי מעלה ולחיות פוקר.

אמר החכם חלילה לי להעלות על לבי דבר מדבריהם שיהיה נגד תורתנו, וכ"ש להאמין מה שיסתור אמונתנו, אמנם כל מה שנראה מדבריהם שהוא אמת ומסכים עם דתנו, זה לכד אמתי [ג"א אאמין] ואכל תוך הרימוגא, ואזרוק הקליפות והחיצונה.

השיב החסיד, זו הדרך אינה ישרה, כי מאחר שהפילוסופים כופרים בתורה, אין ראוי לעסוק בספריהם כלל ובדבריהם.

אמר החכם, פרשת ואתה תחזה נכתבה בתורה, והיא באה מיתרו חותן משה שעובד עבודה זרה [ג"א תודה שיתרו חותן משה היה עובד ע"ז וכופר בתורה ובעיקר].

השיב החסיד יתרו היה גר צדק כמו ראש המאמינים כמו שדרשו רז"ל על הפסוק עתה ידעתי כי גדול ה' מכל אלהים [ג"א השיב החסיד כן היה כמו שדרשו ז"ל בעתה ידעתי וגו'].

אמר החכם, ולמה קודם לכן קבל משה רבנו עצתו [ג"א וא"כ הוא למה קבל עצתו משה רבנו ונכתבה בתורה] כיון שהיה עובד ע"ז וכופר בה' ובדתו, אמנם יש לך להתעורר ולדעת, כי האדם חייב ללמוד עד מקום שידו מגעת, מהאומרים האמת, אף שהם כופרים, כמו שיוקח הרבש מן הדבורים, וכ"ש שאלו הפילוסופים

אינם כופרים בכורא יתברך ובהודו, אבל מאמינים כי הוא אלהים בשמים ועל הארץ מלכדו [נ"א בכורא ית' אבל מאמינים בו וביחודו ומודים כי הוא וגו'].

השיב החסיד, [נ"א בשבוש, אמר החכם] תימה הם דבריך שתוצה לשנות את הידוע והנראה לעינים, ולהכחיש דברים הנראה והנשמע לכל אזנים [נ"א לשנות את הידוע ולהסתיר הנראה לעינים ולהכחיש קול ששמעו אותו כל האזנים] הלא ידענו שהם ביוצר הכל כופרים, וכל דבריהם ומענותיהם תורתנו סותרים.

אמר החכם [נ"א בשבוש, השיב החסיד] מאין למדת זאת הידיעה, אם ראית בעינים או אם שמעת מפי השמועה.

השיב החסיד, [נ"א בשבוש אמר החכם] חלילה לי לעיין בספריהם, או להסתכל בדבריהם, הלא שמעתי שאינם מאמינים בחדוש העולם ובהשתנות טבעו ואמרו כי הקב"ה שומר הכל אבל החלק לא ידעו, ומוסיפים [נ"א ומחפאים] עליו דברים [נ"א מוסיף, אשר לא כן] ועונים עוות, 1) ואי זה כפירה תהיה גדולה מזאת [בנ"א מוסיף כאן, השיב החסיד] אמנם אם תבטיחני שלא תדין דברי לכף חובה, עד שתסתכל היטב בה. ושלא תמהר להכחיש דברי עד שתעמוד על אחרית [אמתית] עניניהם, לפני כל שומעיהם; אז אשיבך על דבריך תשובה נכונה, על פי התורה והחכמה ההגונה, ואם אין אז אדע כי נתפרדה החבילה, ונשוב להיות כאשר בתחלה.

אמר החכם, למה אתה מבקש ממני שאבטיחך על זאת ולא יזה כונה תשים זה לאות, [נ"א ומה הכונה בשאלה הזאת]. השיב החסיד, מפני שיש אנשים בדעתם חסרים, מראים עצמן כטובים וכשרים, וכשישמעו מפי חכמים דברי תוכחות אומרים [נ"א מפי חכם דבר מדברי החכמות] אז הם ממהרים להוציא עליו שם רע שהוא מן הכופרים, מבלתי שיעיניו אם אמר אמת או שקר, ואלו היה יכולת בידם יאמרו לסקלו ואף אם היה אותו הדבר טחוייב על פי דתנו, ויהיה מהדברים המחזיקים אמונתנו הגיע מסכלותם לכפור בו ואין זאת כי אם רע לבו. [בנ"א נאמר אחר לכפור בו; ואל אומרי מחרפים מאחר שזכר מדברי הפילוסופים, השיב החסיד אנכי אעשה כדבריך, וערוב דברים יש כאן בדפוס קוסטנטינא].

אמר החכם, כמו אתה שתדין אותי שאני מכת הכופרים

הואיל שאני זוכר דבר מדברי הפילוסופים, ישמעו אזניך דברי פוך, הלא תשמע שאין בדבריך תוכחה.

השיב החסיד יעיין כל אחד הישב בדברי חברו ביישוב הדעת להבין ולהשכיל עד מקום שידו מגעת.

אמר החכם, אנכי אעשה כדבריך, אמה אזני למאמריך ואהיה מכון בדינם, ואסתכל בכל ענינם, ובתחלה אני שואל מאתך מה היא אצלך אמתת הכפירה, ועל איזה דבר המילה [המלה] זו מורה.

השיב החסיד, הכופר בדבר הוא מי שאינו מאמין בו, וכן הכופרים בתורה נמי שאינם מאמינים בה.

אמר החכם לא הודעת בדבריך אמתת מלת כפירה, ואני תמה ממך על זאת האמורה, למה לא תדקק באלו הדברים, ושמע וקבל האמת מן האומרים [נ"א ואיני תמיה ממך על זה כי לא הורגלת לדקק באלו הדברים] אבל דע שעיקר מלת כפירה בהכחשת האדם לשנות את הירועה, כשאומר לא נמצא אותו דבר או שלא היה, או שיהיה ח"ו נמנע מאת השם יתעלה ברוך הוא שיהיה, על כן הכפירות כבורא יתעלה ויתרומם הוא הכחשה שכוחשים בו עדת הכופרים [נ"א היא ההכחשה שאינו נמצא ית' וית' ממחשבת הכופרים], ועל כן אמר הנביא על כת הכופרים: כחשו בה' ויאמרו לא הוא, ומזה ראייה שהכחשה היא מלת וכפרו [נ"א ורמז לזה שהזכרתי וכחשו כמו כפרו].

השיב החסיד, צדקת כמה שאמרת ואמת אשר דברת, יש ראייה על זה הנדון בתלמוד הכופר בפקדון וכתוב וכחש בעמיתו בפקדון, או בתשומת יד, הרי לך הפסוק לעד [נ"א כאשר דברת כי זאת המלה חכמינו ז"ל שמשו אותו הרבה באומרים הכופר שבפקדון והיא כתורה וכחש בעמיתו בפקדון].

אמר החכם, אם כן הוא הפילוסופים אינם כופרים כבורא ית"ש אדרבה הם מביאים ראיה על מציאותו כשמי מרומו, והם מאמינים בו אמונה קיימת, כמו שתמצא בספריהם באמת, ואתה ידעת כי עיקר תורתנו מציאת הבורא ויחודו בהדרים, והם מביאים ראיות הזקות על אלו שני עיקרים, ומאחר שהם מאמינים כבורא יתברך וכופרים בע"ז, ומוציאים כלימתם לאורה, ומתלוצצים על עובדי עבודות זרות, ומצוים לשכר אותם ולכרות, אין ראוי שתקרא אותם כופרים, ולאסור עלי מללמוד באותן הספרים, ודע לך מאמר

רז"ל: הכופר בע"ז כמודה בכל התורה. [נ"א כבודא ית' כמו שאמרת בתחלת דבריך כי הם מביאים ראיה אמיתית על מציאותו שלא יוכל אדם להכחישו והם מאמינים בו אמונה קיימת ואתה ידעת וגו' וייחודו והם המביאים ראיות ברורות וגו' וכופרים בע"ז ומלעיגים ומתלוצצים בעובדיה ומצוים לאבד אותה אין ראוי וגו' כופרים זכור מה שאמרו חז"ל וגו'].

השיב החסיד, מה הצורך בראיות הפילוסופים הנזכרים, ומה יועילו דבריהם לחזק אלו שני העיקרים, באשר כבר בנפשנו חקוקה, אמונה אמיתית וחזקה, וקבלנו הדברים בקבלה ממשה רבינו שהכל מהאל יתברך [כדפוס קונסט' בטעות: ושא מהאל ית'] אין ספק בדבר זה אצלם, ומה בצע בזה הדברים בענין הזה אלינו. אמר החכם, אם יאמר לך אדם ותיק שידוע לך שלא יכזב בשום פנים, על דבר מהדברים שראה באופנים, ואתה לא ראית אותם הדברים מעולם, ואח"כ יעידו על זה ג"כ אנשים שאמת וצדק הציגו גבולם, אעפ"י שאמונתך על פיהם תהיה אמונה, יותר חזקה תהיה אלו ראית בעיניך באר היטב ענינה, וכמו כן יותר חזקה תהיה האמונה, אם השיגות אותה מצד שכלך ממה שתהיה מצד הקבלה — כלל העולה, [נ"א על דבר מהדברים שהוא נמצא וראה אותו ואתה לא ראית אותו מעולם ויעידו על זה אחריו אנשים ותיקים נאמנים אעפ"י שאמונתך על פיהם אמונה חזקה תהיה אילו ראית אותה בעיניך וכמו כן יותר חזקה תהיה אמונה בהשיגך אותה מצד שכלך וגו' קבלה].

השיב החסיד אחר שאני מאמין כאותו הדבר אמונה חזקה על פי עדים נאמנים, שאני לא מהרהר אחריה בשום פנים, איך תהיה האמונה יותר חזקה, אלו השגתי אותו הדבר בשכלי כחקה. אמר החכם אראך היאך השגת השכל תהיה יותר חזקה ממה שיספרו לך אנשים אמתיים, כי זה הדבר שאתה מאמין על פיהם של אותן האנשים, אם בא מערער עליהם ויאמר אין הדברים כן ואין בהם ממשים, וכ"ש אם יקשו על אמונתך קושיות מזויפות (עליהם), שלא תוכל להשיב והם [צ"ל שלא תוכל להשיב עליהם], ולחסיר זיפות מלבביהם, או שתמצא הפוך מזה כתוב בספר מספרי קדמונים ממה שאמרו לך אנשים אמתיים ונאמנים אעפ"י שלא יסירו האמונה הזאת מלבך, אפשר שתהיה בה נבוך ותחלש אמונתך בהם ולא תוכל להסיר מעל לבם [לכך]

ויש הפרש גדול כמו שזכרתי למעלה בין מה שיספרו לך אנשים נאמנים, על איזה ענינים, שדבר אחד אירע במקום מהמקומות, ואתה נשען עליהם להאמין בודאי אמרו אמת, ובין מה שתראה אותו בעיניך ותדבק בחוש ראייתך, כי מה שתשמע מהנאמנים אפשר שיאמרו לך אחרים הפוך הענינים, אבל כראותך הדברים בעיניך, אפילו אלפים ורכבות לא יוציאו אותו מלבבך, אף אם יעידו על הפכו או יקשו לך כל הקושיות שבכל העולם לומר הדבר שראית אינו אמת והוא נעלם, אתה מכחיש את כלם, כי הקש ראות הלב אל המושכל, כהקש ראות העין אל המורגש, וכמו שבראות העין ישיג האדם המורגש כמו כן ישיג הלב המושכלות.

השיב החסיד זה מהנמנע אצלי שיקשה אדם על האמונה הזאת שהיא אמתתו ולא יבין זיוף קושיותו אשר יכריח אותה הקושיה הדקה, להיות נבוכ באמונה החזקה [נ"א שיקשה אדם לי על אמתת אמונה זאת ולא אכיר זיוף קושיותו עד אשר הכריחני אותה וגו' באמונתי החזקה].

אמר החכם, אלו היית יודע הקשיות על דרך הנצוח, לא היית אומר דברים שהם נחת רוח, הלא שמעת שיש מפילוסופים קדמונים שמביאים ראיה על ביטול התנועה שהוא דבר מורגש [נ"א מורגש ואותה השאלה הידועה בשאלת הצאין] ודבר ידוע והביאו ראיה על ביטול מציאות מקום נמצאים והיותיהם, אלו [נ"א והיותיהם אלו] שהן ניצוחות לא יכיר זיופן ולא יכול לבטלם אלא מי שיודע חכמת המופת והוא לכדו יכיר השקר בהם, ואם באלו הדברים שהם מורגשים מקשים על האדם ומונעים אותו לקבלה, קל וחומר כן בנו של ק"ו על הקבלה.

השיב החסיד כחסדך תודיעני האמת מזה, כי אינני מבין הרו זה.

אמר החכם אם דעתך בזה על אמתתו רחוק צריך אתה שתהיה קורא בספרים המחוכרים בזה הענין ולספר אל חוק ולדעת ההשגות ההכרחיות על כל פנים למי שירצה לעיין מספרים מאלו הענינים, ודי בזה הויכוח זה היום ואתה תחשוב בדברים הלילה בהיותך פנוי, וכבקר אם תרצה שנוסף לדבר, אז נגמור מה שהתחלנו לגמור ולחבר, אז הלכו שני האנשים איש לדרכו ובלילה היה מעיין החסיד בדברי החכם בערכו, ויאמר בלבו

הנה זה החכם דחני בקש, והשמיעני חולין [נ"א התוליו] ומה שהוא לו למוקש ועתה בבקר אודיע לו, שאין ממש במלולו.

ויהי בבקר השכים החסיד לפתח החכם בטענותיו, והתחילו בויוכו ולעררך מלחמותיו, וישלוף כל אחד חרב מחשבתו, וכל אחד אמר האל ידריכך באמתו, על נפש השכל [נ"א על נפשך השכל מאתו] וערלת אזנינו ולבבנו ימול, ובחסרך שתודיעני הנראה לך ממה שדברנו אתמול.

אמר החסיד, אלהים ישיבך מדרך הפילוסופים הנבוכה, לדרך תורה והלכה, כי נראה לי שדבריך מזוייפים, ומבית ומחוץ ככופרים, [נ"א ומבית מכופרים ומחוץ יפים], ואתה נוטה מדרך התורה בנמותך לדברי הפילוסופים, ואני אוהירך שאם עוד אשמע מלולך אנזור ח"ו גדוי עליך.

השיב החכם דבריו עדים נאמנים על מעוט השנתך (באלו ענינים) וסופך מוכיח על תחלתך, כי חשבתך ערל לב להבין אלו הענינים העמוקים, ושכלתי כי אינך בזו המעלה שתשיג אלו הדברים הדקים, אבל מאחר שהתחלתי לדבר עמך בעמוקות, לא אמנע מלהודיעך ראיות חזקות, כי אין הדבר כן כמו שחשבת עדין את מכוונך והאמת לא השנת.

השיב החסיד במה הוא הנמנע עיני מה שאמרת רע על עיני [נ"א במה הוא נמנע בעיני מה שאמרת].

אמר החכם תאמין שהקב"ה יי' אחד.

השיב החסיד אני מאמין זאת האמונה אמיתית.

אמר החכם אני רואה דברים רבים שאומרים על כל אחד ואחד שהוא אחד על ראש המנין אחד ועל הסוג שהוא אחד ועל המין שהוא אחד, ועל הגוף שהוא גוף אחד, וכל אחד מאלו אין אחד אמתי כי יש בו חלקים רבים, ועל כן אשאלך שתודיעני על איזה דרך אומרים שהקב"ה אחד.

השיב החסיד אין אני חושש לאותן הדקדוקים שהם דקדוקים דקים, אבל די שאני מאמין שהוא יתברך אחד.

אמר החכם כל עם הארץ אומר שהוא מאמין שה' אחד, ואתה שהתעסקת בתורה תאמר נ"כ שתאמין שהוא אחד ומה הפרש יש בין אמונתם ואמונתך.

השיב החסיד הפרש בין אמונתי ואמונתם ידוע, וזה כי

העם הארצים אינם מצוירים בנפשם היחוד אלא אומרים אותו כפיהם בלבד ואני אצייר אותו בנפשי.

אמר החכם הואיל ואתית לכך בחסדך שתאמר לי באיזה חלק מחנפש הוא הציור ואז אאמין כי אתה מצויר היחוד בנפשך. השיב החסיד תמהתי משאילתך זאת ואתה חכם הרא יודע הוא כי האדם מצויר הדבר בנפשו ומה לשאול באיזה חלק הוא הציור ולא שמעתי בלתי היום שיש חלקים לנפש.

אמר החכם היש לעם הארץ נפש כמו שיש לך.

השיב החסיד אין בזה ספק שיש לו נפש.

אמר החכם מאחר שיש לו נפש כמו שיש לך מה המונע אותו שלא יצייר בנפשו היחוד כמו שתצייר אתה.

השיב החסיד שנפשו עם הארץ היא חסרה ומפשת מפני שלא התעסקה בתורה ואלו התעסקה בתורה היה בו נפש חכמה לצייר הדברים.

אמר החכם אשאלך שתודיעני באיזה מקום יתבאר מהות הציור עד שתדעהו אתה ולא יודע הוא.

השיב החסיד עוזב כל אלו הראיות כי עליהם לא אענה ולשמי כזבים לא אפנה. כי די שאאמין שהוא יתברך אחד היה הוה ויהיה ואין צורך כולי האי להיות שוקל ומורה.

אמר החכם אמור לי אם האמירה בפה בלבד היא האמונה בלב. [נ"א בלבד מספקת מלבד האמונה בלב].

השיב החסיד אבל אמונת הלב היא העקר והאמירה היא להורות על מה שכלב.

אמר החכם אם כן אין פירך ולכך שוים כי אתה אומר היחוד בפירך ולכך מאמין הרבוי אם תאמין שיחודו בשאר אחדי העולם. וכן בשאר עמרים שצריך האדם להשיגם בשכל. השיב החסיד ומה תיקון זה לדברך.

אמר החכם התקון לבקש דרך שיתבאר לך אמתת כל זה בטענות ובראיות כרוות ואת אינך שלם כאמונתך זאת והדרך שיתבאר לך אמת [נ"א שתתבאר לך אמיתתה ומעמה] היא החכמה החוקרת זה הענין.

השיב החסיד כמה רחוקת מהאמת באומרך שאתה שלם באמונה זאת ורצוני שתתבאר לי אותה החכמה הקבלה אינה מספקת לי אבל רוצה אני לדעת הדבר אל אמתתו [שלם כאמונתך זאת

עד שתכאר לי אותה החכמה ושקבלתי אינה מספקת לדעת אותה על אמיתתה.

אמר החכם אם היית מוצא כתוב מספרי החכמים, כי הקונה מחברו דבר ונתן לו המעות שאין המכירה קיימת בנתינת המעות עד שימשוך הקונה אותו דבר הנקנה היספיקך זה ולא תבקש לידע המעם.

השיב החסיד בוראי לא היה מספיק לי עד שאדע המעם מזה כי אינו דין תורה.

אמר החכם ואם באלו הדברים אדם מתאוה לדעת אמתתם ואינו מספיק בהם בקבלה בלבד ק"ו לדברים שהם יסודי היסודות ועקרי העקרין שהייב אדם לבקש דרך לדעת מעמיהם ולהשיגם על האמת לא בדרך מקרה, ואין זה הכרחי לכל אדם אלא לאותן יחידים המדקדקים באמונתם ומשתדלין לעלות במעלות האדם השלם ולצייר מה שצייר הוא בדרך השכל לא על דרך הרמיון, אבל המון העם שאין מרגישים בזה המעלה די להם בקבלה מבלתי שידעו המעם.

השיב החסיד לדברך מי היה מורה אלו הדברים [הדרכים] בתחלה אל הפילוסופים שהוא דרך אל האמת ומי העיר אותן עליהם מאחר שלא היו נביאים.

אמר החכם המעיר אותם הוא ה' יתברך בחוננו אותם (אל) המושכלות אשר מהם ההקדמות האמתיות הכוללות ומהם יתחבר המופת, ומי שאוהב אותו השי"ת נותן לו לב נבון לחקור באלו המושכלות אמתת הנמצאים וע"כ סדרו חכ"ל להיות שואל אותם האדם בתחלת שאלת צרכיו בתפלתו.

השיב החסיד באר לי אותן המושכלות עד שאדע אמתתן. אמר החכם לזה יצטרך אריכות גדולה ולהקדים לזה ענינים אחרים ואין כאן מקומו, אבל אומר לך בקצרה, כי אלו המושכלות הם אשר נמצאו בנפשותינו מתחלה וידוע שהוא אמת מבלי שנדע מאין הגיע לנו והיאך אלא אחר חקירה ודרישה ואלו הן כמו שלש הוא השבון הנפרד ושהכל גדול מחלקו וכל בני אדם שהם על מזגם המבועי משתתפים באלו המושכלות.

השיב החסיד א"כ הוא כל בני אדם שהם על מזגם המבועי יכולים לעמוד על האמת כמו שעמדו לדברך אותן הפילוסופים. אמר החכם אם היית מלמד לאחד י"ג מדות שהתורה

נדרשת, היוכל האדם אח"כ בעצמו לדרוש בהן כל התורה כלה. כמו כן אלו המושכלות מצטרך לזמן ארוך, לחקר בהן בדברים שקדמו להן וכמו שתמצא מהמתעסקים בדינים מי שלא יבין אלא מדינים הכתובים בלבד, אם ישאל דין שלא בא בתלמוד לא ידע אותו, ויש אחרים שיוציאו הדינים שלא נכתבו בתלמוד וכמו כן יקרה באלו המושכלות וכמו שיש מדות טבוארות ואחרות מצטרכות אל עיון כמו כן אלו המושכלות.

השיב החסיד אשאלך שתודיעני במושכלות.

אמר החכם מהמושכלות הראשונות שאדם יודע אותן בתחלת המחשבה בלי עיון, ויש שמצטרכים לעיון כי הדברים המשונים כשיוסיפו עליהם ענינים כלם משונים.

השיב החסיד ואלו הדבר כמו שזכרת למה לא הזהירה התורה לבקש אותן הדברים ולמה לא הזהירונו עליהם הנביאים ע"ה ולא זכרו חז"ל להת עורר בדברי השכלה באלו החכמות.

אמר החכם אני אראך שאנו מזהרים על ידיעת החכמה המודיעה מציאת הבורא ויחודו והמודיעות אמתת הנביאים ואראה זה לך מצד התורה ומצד הנביאים, ומצד הכתובים ומצד דברי חז"ל ומצד שיקול הדעת.

השיב החסיד אם תראני זאת בראיות ברורות אז אדע כי האמת אתך.

אמר החכם אני מראך בדברים קצרים וברמז בלבד, הלא ידעת בתורה שאאע"ה הכיר הבורא יתברך להשיג יחודו מצד שכלו ולא מצד הקבלה.

השיב החסיד כן הוא תרח אביו היה עובד ע"ז וכל אנשי דורו ומפני שהיה חולק על אמונתם השליכוהו באור כשדים בזה אין ספק בו.

אמר החכם ואלו ידעת שהוא ע"ה היה תלמד לבני אדם מציאת הבורא יתברך ויחודו וללכת בדרכיו בראיות ברורות, כי בזמנו היו חושבים בני אדם כי מי שיש בו יכולת לעשות כל דבר הוא אלהים וע"כ שאל נמרוד לאאע"ה מי אלהים, ויאמר לו המטית והמחיה, ויאמר נמרוד א"כ אני הוא, אני אמית אדם אחד ואחיה כשאוליר אחד אמר אאע"ה השמש זורחת במזרח ושוקעת במערב אם אתה אלהים עשה שתזרח במערב ותשקע במזרח ולא היתה עמו תשובה להשיבו והאנשים שהיה משיבם להאמין

כבורא לא היה משיבם אלא מפני שהיה נותן להם אלו הראיות שהן ממשות מפני שלא היו ראויין אל המופתיות מפני שלא היו כל כך בטעלה להשיג המופתיות, אבל הוא ע"ה היה משיג המופתיות ומראן לאנשים הראויין להן.

השיב החסיד ומנין לך שהוא ע"ה היה מכאר להם האלהות הבורא יתברך בראיות מופתיות מבווארות.

אמר החכם מפני שלא היו משיגים אותה השגה אלא באותן הראיות והז"ל הורונו על זה באמרם ר"ש בן יוחאי אמר מרגליות טובה היתה לו לא"א תלויה בצוארו שכך חולה שהיה רואה אותה מיד נתרפא, בשעה שנפטר אברהם מן העולם נמלה הקב"ה ותלאה בגלגל המה, אמר אכ"י היינו דאמרי אינשי אידלי יומא אידלי קצירא, ומפני שהוא ע"ה היה משיגו מצד השכל הוא האוהב אותו בלבד, וכן היו אחריו האבות מלמדין בני אדם מציאת הבורא ויחודו בראיות ברורות עד שגולד מרע"ה, ונשלמה עמו הבינה אלהות ויש כבראשית ענינים עמוקים בחכמת הטבע לא נגלו אלא לחכמים אלהיים וכל מה שנדבר בו נזכר ברמז כמו שאמרו הז"ל להגיד כח מעשה בראשית לכשר ודם אי אפשר לפיכך סותם הכתוב בראשית ברא אלהים, ולמען שתהיה השגת האדם את הבורא יתברך מצד עיון רב נאמר בתורה וידעת היום והשבות אל לבבך, כלומר ידיעתך שהקב"ה אחד בשמים ממעל ועל הארץ מתחת תהיה מצד עיון הלב, ועוד נאמר אתה הראית לדעת ולא נאמר להאמין, אלא לדעת ידיעה אמיתית, ולא אביא לך ראיות אחרות מצד התורה כי אין כונתי אלא ההערה בלבד.

השיב החסיד ספקתי אותי ממה שזכרת בתורה, אמנם הודיעני מנביאים ג"כ.

אמר החכם מצינו בכבואות ישעיה שזכר רמזים מחכמת אלהות וזכר מעלת המלאכים באמרו ואראה את ה' צבאות וכו' שרפים עומדים ממעל לו, וזכר מהמכע וינלעו אמות הספים, וכן זכר יחזקאל וכן זכריה ונביאים אחרונים ע"ה.

השיב החסיד תמהתי מעזותך אתה הפילוסוף לגלות פנים בתורה היאך המשלת הנביאים שהשיגו מצד הנבואה לפילוסופים המגיעים בשכלם וכדעתם החסרה.

אמר החכם הלא כבר אמרת יש אנשים שממהרים להוציא

דבר רע טרם יעינינו בדברים היטב ואתה איך תמחר עלי בולזולים חלילה להעריך אלו לאלו כי ידיעת השגת הנביאים ע"ה למעלה מכל השגת הז"ל כ"ש מהשגת הפילוסופים, והפילוסופים זכרו בעצמם והגם מה ששישנו [שישינו] הפילוסופים מחכמת אלהי' והמבע הוא מעט ובוזה המעט יש ספקות, ואין כונתי אלא לבאר האמת הנזכר' באותן חכמות אינה היפוך תורתנו.

השיב החסיד תשמיעני ג"כ מצד הכתובים.

אמר החסיד מצינו דוד ע"ה זכר במזמוריו חכמת הטבע וכן החכמה במזמור ברכי נפשי אמר עושה מלאכיו רוחות, יסד ארץ על מכוניה, עשה ירח למועדים, ומצינו שע"ה אמר וידבר על העצים ועל האבנים והוא חכמת הטבע ונאמר עליו ויחכם מכל אדם, פי' מלכד חכמת התורה דהיינו בשאר החכמות וכן נרמז בש"ש בכמה מקומות וע"כ נאמר שהוא קדש קדשים וכן בספר קהלת ובאיוב.

השיב החסיד, אשאל ממך שתודיעני באיזה מקום נזכר.

אמר החכם בתהלים מהות החומר הראשון שנאמר יורדי הים באניות עושי מלאכה במים רבים המה ראו מעשה ה' וזה תכלית הבאור למי שנפקחו עיני שכלו, וע"ד זה נאמר ומבשרי אחזה אלוה, וארו"ל דע נפשך בן אדם ותדע יוצרך [אמר אהרן]: בהקדמה לס' הנפש אמר המחבר: ואמרו כי מי שידע נפשו ידע בוראו] וא"כ מאחר שהזהרנו לרעת את הבורא ית' ידיעה אמתית צריך שנבקש להשיג אותה ידיעה, ולהודיע אמתת הדבר מאותה הידיעה אי אפשר שתגיע לאדם אלא בהקדים ההצעות שהם הכרחיים לאותה ידיעה וצריך כמו כן להקדים לעיונו ידיעת הדברים אשר הם צריכין אל העיון כמו הכלים אל המלאכה ואלו הם מיני ההקשים ויסתיע בעיונו מה ישקדם ממנו עד אשר תשלם ידיעתו באותו הדבר כי מהנמנע שיעמוד אדם מעצמו על כל מה שצריך באלו הדברים כמה שאמרו הקדמונים בזה ואין הפרש בין שיהיו אלו הקדמונים מאומנותינו או שלא יהיו כשיהיה העיון על דרך האמת והשלום מכל חסרון לא נחוש אם יהיו מאומנותינו או לא ⁽²⁾ מאחר שאותן הפילוסופים כלו זמניהם בחקירת אותן הראיות האמתיות מהן שאינן אמתיות, והשתדלו להכדיל אלו מאלו ע"כ צריך כשנרצה להשיג הדברים מצד השכל שגעיין בספריהם המחברים מזה הענין ומה שיש בהם מהאמת

נקבלהו, ומה שאינו אמת והוא מכחיש דבר מתורתנו נשליך אותו
אחר גיונו ולא נעלהו על לב ונצטרך לספריהם מאחר שאבדו
ספרי חז"ל מחוברים מזה הענין (3) ועכ"ז צריך בהכרח להקדים לספריהם
יושר המדות ולהיות שלם בדעתו שידע מה איסור והמתר מה
שיש בידי עם כל זה שאין כל אדם ראוי באלו העמוקות וזהו
מה שארז"ל ראיתי בני עליה והם מועטים ולעומק אלו הענינים
היו הקדמונים מהפילוסופים מסתירים אותן הדברים ואומרים אותם
בחידות וחכמינו הזהירונו שלא לגלותם כמו שדרשו על הפסוק
כבשים ללבושך ורכש וחלב תחת לשונך.

השיב החסיד אם כן לדברך הפילוסופים כלם השיגו האמת
והיתה ידיעתם ידיעה אמתית.

אמר החכם אין זה אמת אבל האחרונים השיגו אל העיון
האמתי ובזמנים ארוכים התבאר אותו העיון משאר העיונים כמו
שהוא מבואר למעיין בספריהם.

השיב החסיד א"כ אלו האחרונים מאחר שהשיגו אל זה
העיון לא היה להם למעות כלל.

אמר החכם כי זה העיון לא יתכן בכל דבר מפני שאין
בהם דברים שאין סבות קודמות עליהן להביא מופת מהן עליהן
ע"כ היו אלו למודיות ואין ספק בהן כלל, אמנם במבעיות הספקים
מעטים ובאלהיות רבים.

השיב החסיד לדברך למה לא נזכר העיון המופתי בתורתנו
מאחר שיש בו כל זה המופת.

אמר החכם מפני שהלמוד המופת לא יאות אלא ליחידים
ולחכמים השלמים בדעותיהם ולא להמון העם שאין להם ציור
שכלי אלא ע"ד הדמיון, ומפני שלמוד התורה הוא משותף
לקטנים ולהמון העם לא יזכר בה אלא העקרים וברמז שדי בזה
לחכמים המלמדים אותם.

השיב החסיד איך לא היו באמונתנו חכמים כמוהם שהיו
מחברים ספרים מזה הענין.

אמר החכם בודאי שהיו ואבדו הלא תראה כי משירי שלמה
שהיו חמשה ואלף ושאר מספריו אין לנו מהם אלא מעט מזער
וכמו שאבדו אותן הספרים בגלות כן אבדו שאר הספרים שחברו
חז"ל בהתנבר עליהם עובבע"ל [?]

השיב החסיד יראה מדברך כי ידיעת אותן החכמות האמתות
הכרחי בשלמות החכם האמתי.

אמר החכם במקומות רבים נמצא שהיו מתעסקים בלמודיות,
מהם בחכמת התשבורת, כמו שזכרו בסדר זרעים, ובחכמת התכונה
כמו שאמרו נהירין לי שבילי דשמיא כשבילי דנהרעא, והיו
בקיאין בחכמת ההגיון, נמצא כי היו משתמשין בזו החכמה
ובפר"א נזכרו דברים עמוקים ברמיזות באמרם אין דורשין
במעשה בראשית בשנים ולא במרכבה ביחיד אלא אם היה חכם
ומבין מדעתו, הא יש לך לדעת כי אלו היו אסורות אלו החכמות
לא היו מותרות ליחידים ולגדולי חכמים אבל הוא כמו שנאמר
סוד ה' ליראיו וארבעה גדולי חכמי ישראל בזמנם התעסקו באלו
החכמות, כמו שארז"ל ד' נכנסו לפרדס, ויש במדרשים רמזים
מהחכמים לא התבארו אלא לרואים בספרי החכמות, וארז"ל יפת
אלהים ליפת רמז לחכמה יוגית.

השיב החסיד לאלו לא התירו ללמוד אותה החכמה אלא
לרוב גמליאל לבד.

אמר החכם הדבר אמת כי אינן מותרות אלה העמוקות אלא
לגדולי חכמים כמוהו ויש לפרש זה הענין עוד במקום אחר.
השיב החסיד הבנתי מה שדברת ועדיין נשארת להודיעני
היאך זה משקול הדעת.

אמר החכם כן הוא כי הן השלמות צורתו המיוחדת לו שהוא
השכל ובאותן החכמות האמתיות יוציא, שכלו מכה אל הפועל
ויעמוד על אמת הנבראים ובעמדו על אמתם ישיג בוראם ולפי
השנתו אותן יקריב ממנו ויהיה חסיד אלהי.

השיב החסיד אני רואה כי רוב המתעסקים באותן החכמות
יוצאים לתרבות רעה מזלזלים במצות ויש מהם כופרים בתורה
והם בעלי מדות רעות ותראה כי אלו החכמות אינן מועילות
ליישר דרכם אלא מזיקות לנפשם והם סבה להיותם נלוזים
במעגלותם.

אמר החכם דע לך החסיד כי אלו החכמות וכ"ש חכמת
אלהות אין דעת כל האדם סובלת אותן וכמו שהלחם והבשר לא
יסבול אותם נוף הקטנים והחוליים אלא הגדולים והבריאים כמו כן
אלו החכמות לא תסבול אותן אלא דעת נכונה מאד ונפש שהורגלה
בתחלה במדות הטובות ועמלה בחכמות שהן למודיות והכונה

בהם להנאת הנפש לבר ואפילו הידיעות השלמות לא יקחו מהם אלא דבר הממוצע כפי כהן. וע"כ נמשלו לרבש שאפילו גוף הכריא אם יאכל ממנו יותר מהשיעור יקאה אותו ואפשר שיהיה סבה להיות מזוג נוטה לאחד מהקצוות ומה שזכרת שיש מהמתעסקים בה יוצאים לתרבות רעה, דע כי אין זה מצד החכמה אלא מצד מזגם הגרוע ותאותם. הרעה כמו שיש מהרופאים שמכירים המאכלים הרעים ותאותם מכריחם שיאכלו אותן ולא יקרה זה להם לכדם אלא תמצא זה ברבים מלומדי התורה שהם רעים מעם הארצים (4).

השיב החסיד נראה לי מה שתאמר כי אלו החכמות מסכימות עם תורתנו והמחברים אותן קרוב שיאמינו באמונתנו. אמר החכם דע כי אין רצוני לומר החכמות סתם כל החכמות אלא החכמות המופתיות כי הן מסכימות עם תורתנו על הרוב. השיב החסיד אחלה פניך שתודיעני על אותן המקומות שהם מסכימים עמנו בהם.

אמר החכם מסכימים עמנו בעשרת הדברות כלומר במציאות הכורא ית' שבא להורות על זה, וכשאר הדברות ובשבת שתורה להאמין בחדוש העולם וקצתם מאמינים החדוש אבל לא על דרך שאנחנו מאמינים אותו ומסכימים עמנו בנבואה, ואומרים כי שהקב"ה מדבר עם הנביאים באמצעות המלאכים ומודיעים אותם העתידות והם מזהירים את האדם שלא ימרה פי הנביא ומבארים היאך יוכל האדם להכיר נביא אמין מנביא שקר ומסכימים עמנו בכל המעלות והמדות כמו הנדיבות וחרהמנות ולתת מחסות העניים ולהיות המשא ומתן באמונה ולרחוק מדבר שקר ושלא יקום ולא ימור וכל המצות שהן מזה המין, ואומר שאין ראוי לעבוד אלא האל יתברך, ואתה ידעת שרוב המצות לא בא אלא למחות ע"ז מהעולם, אמנם חולקים על הנסים שהם מאמינים שהוא מן הנמנע שיסתור הטבע, ואין ראוי להאמין על זה מאחר שלא קבלוהו כמונו, הלא תראה כי חז"ל אמרו אי אפשר שישתנה הטבע אלא כאותן נסים בלבד וע"כ אמרו עולם כמנהגו נוהג, ויש באלו החכמות אזרה על יושר האדם בדברים רצונים, ויש בכאן תוכחות עצומות להוציא האדם את עצמו ולטהר נפשו מטומאת התאות וליסר אותם תמיד ללכת בדרכים הטובים או יזכו אל החיים הנצחיים שהם עולם הבא.

השיב החסיד יראה לי מדברך שהם מאמינים שהנפש
נשארה אחר הפרדה מהגוף ויש לה שכר ועונש.

אמר החכם אבל הם מאמינים זה והאמונה זאת הכריחה
אותם להניח תענוגי העולם ולפרוש מהן ולהתייחד רוב ימיהם
לעיין באותן החכמות כדי להשיג איתם החיים שאין להם תכלה.
השיב החסיד חדוש הוא בעיני זה שאמרת ואם הוא
כדברך יודע אני עתה שהייתי תועה במה שהייתי מחזיקם.

אמר החכם בחסדך שתודיעני במה החזקתם.
השיב החסיד הייתי מהזיק אותם במינין ואפיקורסין והייתי
הושב ספריהן כספרים חיצונים שהקורא בהן אין לו חלק
לעולם הבא.

אמר החכם מאד היית תועה והיית חושד בכשרים וזה כי
האפיקורוס הוא איש בתכלית העזות והוא מאמין שאין אלהים
לעולם רחמנא לצלן ממה שחשב, והאמין כי הנפש תמות במות
הגוף, והפילוסופים האמתיים והם אשר אני מזכירם תמיד בדברי
הביאו ראיות חזקות ואמתיות על ביטול אמונתם והביאו באותן
הראיות שיש אלהים בעולם ושהנפש נשארת אחר הפרדה
מהגוף וחלילה להיות ספריהם ספרים חיצונים, אלא הספרים
החיצונים הם הספרים המחוברים בדברי הבאי וספרי המנחשים
והקוסמים וכל ספר שאין בו תועלת אלא אכרן זמן כאשר
לא יועיל.

השיב החסיד בחסדך שתודיעני מה היא תכלית
הפילוסופים.

אמר החכם מה טוב ומה נעים זה ששאלת דע כי התכלית
אצלם להדמה לאלהים יתברך כפי היכולת האנושי.

השיב החסיד יראה לי שזה קרוב למה שנאמר בתורתנו
לאהבה את ה' אלהיך ולדבקה בו.

אמר החכם אני רואה כי החסיד מהטבע הזך שאם היה לו
מעורר היה עולה למעלות החכמים האמתיים.

השיב החסיד אחלה פניך שתרטז לי מסודות אותן החכמות
ותבאר לי סכרות אותם הפילוסופים שהם מסכימים עם חז"ל
בסכרותיהם עד שאדע הידיעה הכרוכה.

אמר החכם חלילה לי מעשות זאת כי הייתי עובר דברי
חז"ל שהזהירוני שלא לגלות מה שהעלימו ממדותיהם, אבל אני

אפתח לך שער החכמה ואם תמצא דעתך מסכמת עם אותן הדעות אז תחדש לבוא אל ענינך הראשון.

השיב החסיד ומה יהיה אותו השער.

אמר החכם אני אחבר חבור קטן, אחלקו לג' חלקים. החלק האחד יהיה בידיעת תקון המדות, החלק הב' אספר כל החכמות ואודיע כל אחת ואחת וחלקי כל חכמה ובאיזה ענין היא מדברת ומה תועלתה, וחלק הג' בבאור שהפילוסופיא היא הכרחיית להשיג הצלחה האמתית ואקרא זה הספר ראשית חכמה. ואחבר לך ספר שני במעלות בני אדם ואעירך ברמז על הדברים שהסכימו בהם הפילוסופים עם חז"ל, ואזכר ממה שזכרו ביושר המעלות ואקרא שמו ספר המעלות, ואתה כשתעמוד על כונת כל מעלה מהם ועל מעשיהם תמשוך לאיזה סבה שתרצה ותנהג באיזה מנהג שתחפוץ, ועוד אחבר לך ספר שלישי בידיעת [נ"א בדיעות] הפילוסופים האמתיים ואביא מופת עליהם ולפי מה שאומרים הפילוסופים צריך החסיד השלם לעמוד על זה אמונתך וזה הספר אקרא שמו דעת הפילוסופים, ואעירך בכל אמונה ואמונה אם היא אמתית ומסכמת עם תורתנו אם לא.

השיב החסיד מה נחמד ומה נעים יהיה זה אחלה פניך שתמהר לעשותם, להוציא אור תעלומותם, כי צמאה נפשי אליהם עד מאד.

אמר החכם אני אמלא שאילתך, והיום הזה אחל תת שבלי וכל עצמותי תאמרנה ה' שיגמלני ויהיה בעזרתי להתחיל ולגמור (5) אמן סלה [נ"א והיום הזה אחל לחברם בעזרת שדי ית'.]

תם ונשלם

הערות מהמוציא לאור

1) באחד מקפרי חכמת הקבלה אשר נכתב ונחתם כחמששים שנה אחר חננאל אלפים ליליה הנחצר פלוני אלמוני הרים ידו ועשו נגד צעלי ההשכלה והפילוסופיה וכח הדברים האלה: ובעונותינו שמוענו שיש אנשים בישראל פורלי גדר ונחילה בודים דבר מלכס להשליך אמת אלה ויראו ראשי קברים הולכה להוליה דבה רעה ולוונר אין מלה רק ונקלחת לשמור בריאות הגוף ונקלחת לשמור ממונו ורכושו ונקלחת לשמור ישוב המדינה ולא לעונש ושכר ויחנו ליעקב אלהי נכר יאכר פי דוברי שקר חשבו להם ונחשבות למלא להם סבות לעשות כל התועבות העו אחרי חכמות היונים והיו לאחור ולא לפנים . . . קמוכו על דברי חכמי הגויים, עזבו מקור החיים, פרקו עול תורה ועולת קשורה חלק לבס עשה יאשמו וכל אחד בקצרתו בוחר וילך מגוי אל גוי לעם אחר חכמי נדי ופרס ויון משך ותיכר, חלילה לנו מהמגדה המבונה שלש הנה לא השבענה. ועוד ח' מלחתי אין וארבע לא אמרו הון, בחידוש והשגחה ערוך ונחמול ונאסרה צדינו חס לא האמינו ושפתי' נעות בחפלה באדם המדבר נועפות עור עובר וכל מי שיש לו ספק בענין זה ומגוהל ולא יחל לדי כן חלה מהוך שקובר כי לא יעשה אלהים דבר והאמונה יהוללו ללד עילאה יוכלל וילעג על היסודים מי יצין החרש תחרישו וישחקו תאלמונה שפתי שקר היוצרות על צדיק עתק האומרים שהעולם קדמון וכדי לרמות מהמון כתב בתורה בראשית ברא ובי אין השגחה הצורח ומגבל הירח ולמטה להטיב ולהרע ואין לורך לתפלה רק לעשר הנחשבה עוצים ונהם צני הנכרים שאחמיים שעולם נחחדש ויש שבר ועונש . . .

וכן יאמרו שאין התפלה רק להזכיר המיד בנחשבה והיא יתן אל לבו כי הוא היסוד אחד ואין יחרון לבצל הלשון ויחבר נאה ונקובל לרובי כי אין מלה בלשוני, וחסוך תפלה בשפחים ככל לנו . . . ואם יבא לפעור את עלמו בהשקס בחכמה יעשו חרפה שאין הדברים אמורים אלא צני שהורחו אוננתו והפוער עלמו ונחפלה חוצה להדבק בנחשבה גם זה הצל ורעה דבה

2) **בם המעלות** כ"י כתב הנחצר: רבים נעממי הארץ אשר נחכמה רקים ודלים, יקשה צענייהן כשיבא הנחצר מדברי חכמי האונות ודבריהם צענייהם דברים צעלים, ואומרים כי אין ראוי לקבלם, לא יזכרו ולא יפקדו ולא יעלו על לב לעולם, ולא ידעו אלו הפחאים חקרי הלב כי ראוי לקבל האמת מכל האדם ואפילו שיהיה פחות ממונו או נועם אחר, ואם יכתוב ומה שאמר צעמו יכתבנהו אין ראוי להביע אל האומר אלא על הנאמר כמו שאמר החכם דע האמת ודע צעליה כמו שזכרתי זה באגרת הויכוח.

3) ר' אברהם ציבאנו כתב צפירו היקר דרך אמונה נאמר צ' שער ב': ומלחתי צמס חכם מופלא ומפילוסופי היונים דבר זה ענינו, פעם אחת נכנסתי להכותב עם חכם ונחכמי ישראל והתחלנו לדבר בחכמה הטבע ולא היה צעני הרבה ואחר וכנסנו בחכמה אלהות והעלנו בחלוחתו אל שלא הייתי יכול לקבור ולהצין עד שהתפללתי לחל יתן לי סכל להבינו ע"כ. וצ"ר [הוא אב"ן רש"ד] אשר היה מגדולי הפילוסופים אמר בקוף קפרו העיוות הפלת הפלת שהחכמות היו נאלאות בישראל. הנה ח"כ לימוד החכמות הן מחוייב לכל צעלי שכל צלי שקס . . .

ובפרט עם אורך הגלות אשר החשיך עיני ישראל ואצדו החכמות הרבות הניאלאות צמס ומקפריים אשר חזרו החכמים צרשתי החכמה היתה, וכבר נמלא קשר אחד בין הנולדים עשאו חכם יוני שמו גיושיציו הציח צו דברים רבים מקפרי חכמי ישראל

ע"ל החקירה וההתפלגות וזכר שעות הכתמים ההם אשר היה הוא והם בזמן בית שני, והחכם היוני ההוא בנה קפדו כלו על שהכמות האמיתית וההתפלגות השלמה אינו נמצא ולא כולל כ"א צין סיהודים ועם היותו יוני הארץ צבצב לשון הקדש והחכמות היומאות ונענו ובשבת חכמת ישראל הרבה נאלץ ובחזק דבריו צא להורות כי אם היה ששאלת החכמה צין חכמי יון שהיא כולדה מישראל ו"ל אשר אלורקוט לתלמידיו אם הייתי נוסף לכם חכמת הפילוסופים ונאין צאה ואין כולדה שמוחו צוה ויענו אותו הן האדון בשנת ע"ז ח"ל רוב חכמת הפילוסופים צאה אלינו ואריקטו החכם אשר אם ייעצ צעיניכם חספר לכס איכות צוזה אלינו ואין שנוענה נספיו אנו צי האדון אנו ואז התחיל ואמר הוא היה איש יהודי ונרע ישראל ירובלתי ונצני קוליה ונשצט בנימין צא לשנוענתו ונחאיים הרחוקים אשר צאשיא וירד מההרים אלינו וישצ עמנו ימים רבים פ"ל יסופיא ה"ל יך ונחכו ויורד הרבה מאד הניח אלינו ולמדנו נספיו ע"כ: ור' שם עוצ הנחצר כחצ בקספר הנעלות כ"י ו"ל: ונעלמיוק זכר כי הוא שלח לכהנים שבירושלים להעתיק לו ללשונו קפרי החכמות שהיו שם.

4) בקספר ה"ל לר' הצרחה ציצאגו נאמר ג"כ: ואם אומר יאמרו נמצאו חכמים בצאונתם יולאים מן הכלל והנה האשים רעים וחטאים ונעזות נגונות נשיב צוה כתשובת החכם כי גם אנהנו נראה אחרים צלתי נשיגים וצלתי יודעים צדיעות המופתיות ידיעה כלל ונקרחים חכמים צעבור אשר העניקו צחכמת התלמוד הקדושה כחכמה עם שלח הצינו תוכיות חכמים הנאמרים הקבוליים אשר הם חכמת האלהות צאונת והנה הם האשים רעים וחטאים יולאים מן הכלל ג"כ ונכל שכן מי שלא קרא ושנה אשר אכחנו רואים מהם העניקו שחתו האנשים החטאים האלה צנפשותם צחלריהם וצעיירותם והתשובה היא מאמר החכם האדון כי החקירה והעיון והידיעה אי זו שהיה לא יקרו האדם מן השלמות ולא יושך מידיעתם רשע ואשמה אצל הצפך, ואם ראה נראה אנשים ושי היו רעים עם לימוד החכמות ההם הנה אין החכמות ההם הקבה צרשעותם אצל רוב נזגם שאם לא יהיו חכמים היו יותר רעים ואכזריים וחטאים, ולזה הצלתי יודעים הם רעים כלפעונים ולזה אין שנאה כשאלת עם הארץ לת"ח שהם הפכים בכל ונכל ואם נמצא חכם ונה כאלישע אחר רשע ורע לא יקצב לו הזה החכמה אצל רוב נזגו ואם לא היה חכם היה יותר רשע.

5) צכ"י שריש קוצץ 873 האגרת הזאת נאחלה צוה הלשון: "הצרך ויתעלה הצורא אשר זכר הנשמה הננחה אוחציו צנעגלי האמת הנגלה להם שצבר הנעיר קרצויו לחפש צחכמה ונצאר להם התורה הננויחם לאור גדול נאשלה יתנשא ויתרום על כל צרכה ותהלה ח"ר שם עוב צן ר' יוסף צן פלכרה", ונסייננה שם צוה הלשון: " ועוד אצצר לך קספר שלישי צדעות הפילוסופים והם צאמונות שפילוסופים האנומיים הביאו מופת עליהם ולפי מה שאמרו הפילוסופים לריך חספ" השלם להרסר לאמונתם, וזה הקספר אקרא צנעך דיעות הפילוסופים ואלמדך אמיתות על פי תורחננו, השיב חספ"ד מה עוב ונה נעים יהיה זה אחלה פניך כי תנאל לחברם כי נאחא נפשי ער נאלד אליהם. השיב החכם איני אעלף שאלהך וציום הזה אחלה לחצרך צעורת שרי. נשלם האגרת "העתיקות האלה הן עדות נאוננה שנוקסת כ"י שריש נאוננה ג"כ ונו חחנו, — צ"ף דשוק פראג ע"י שועלקי צן חיים שושני שם נשפתחו של הנחצר נכתב בלקירה.

B

26

אברהם אבינו
עליו השלום
הוא הבורא
העליון

אברהם אבינו
עליו השלום
הוא הבורא
העליון